

AKÁ CZ LÁSZLÓ

MEGNŐTTEK A TRAKTOROK

Gulyás Ábel háza a feljáróval szemközt állt.

— Otthonom a híd tengelyében helyezkedik el — mondogatta sokkal inkább a rangosnak tartott helyre, semmint magára a különben takaros kis épületre büszkén, ha lakása valahol szóba került. — A híd tengelyében helyezkedik el, és az utcai szoba ablakából szemmel tartható minden, ami csak az átkelőhelyen történik...

A terméskő alapra épült, világoszöld habarccsal befeccskendezett ház — ismét csak Gulyás Ábel szavaival élve — valóban uralta a terepet: a rét felől érkezők ezt az épületet pillantották meg először, s míg a szürke vasbetonból készített hidacsokán átbullagtak, s felkaptattak az emelkedőn, mind nagyobbra s nagyobbra nőve a hármass ablakkal megtört zöld fal s a barnára fakult tető vonzotta a tekintetüket. Cél volt ez a kis ház, a messzi földekről hazatérők célja, a távolabbi vidékeken élők számára pedig egy fontos, újabb erőt adó útistáció. De azért elsősorban mégiscsak megfigyelőhely volt: Gulyás Ábel személyes és kizárólagos kémlelő állomása.

Gulyás Ábel ugyanis, míg a jó idő tartott és odalent a réten dolgozni lehetett, abban lelte leginkább az örömet, hogy az ablakhoz állva néz-
te, miként jönnek-mennek háza előtt

a szerszámokat cipelő emberek, a frissen kaszált herével, csörgő-zizegő kukoricaszárral megrakott kocsik. S persze a traktorok, a cséplőgépet húzó, ekét, boronás kocsit vonzó traktorok...

Igen, a kis, körmös traktorokra volt a leginkább kíváncsi! Ha hátul, a mosókonyha melletti műhelyében — ahol foglalkozásához illően a rossz csizmákat, cipőket javíttatta — meghallotta az apró gépek csihegő-köhögő hangját, földre dobta az éppen kezében levő lábbelit, s kamrán, folyosón, konyhán át rohant az utcai szobába, hogy el ne szalassza a gép érkezésének egyetlen pillanatát sem.

Az ablaküveghez szorította a homlokát, s mint a gyerekek, ha lakodalmi menetet vagy más efféle sokadalmat várnak, kikerekedett szemmel figyelte, hogy a házához vezető lejtőn miként zajlik le az elmaradhatatlan küszködés. Egyetlen figyelem volt ilyenkor; egy nyitott kapu, amelyen át egymást lökve, taszigálva áramlott be a sok látnivaló...

A traktorok ugyanis nehezen boldogultak ezzel a kaptatóval. Akár a patkányra uszított kutya, úgy kaptak a kerekek, s kegyetlen csikorgásuk néha már szinte visongásba, jajgatásba csapott át. Küzdelem volt itt a felfelé igyekvés; igazi, nemcsak erőt, de ügyességet is kívánó küzdelem. Mert ahogy a háborúban a harcosoknak, éppúgy a gépek kezelőinek is különféle fogásokkal kellett itt próbálkozniuk.

A legegyszerűbb manőver az volt, hogy még odalent, a hídon a legnagyobb sebességre kapcsolták a traktort, s az így nyert lendülettel igyekeztek felszaladni a lejtőn. Ez a taktika azonban csak akkor vált be, ha erős volt a gép és kicsi a teher...

Ezért leginkább a láncos vontatást alkalmazták. Ez a fogás any-

nyiból állott, hogy az emelkedő közepe táján megállt a traktor, az utána kötött cséplőgép vagy kocsinak, vasalt ékeket tettek, majd miután lekapcsolták a vontatórudat, a lejtő tetejére, a templom felől érkező útra dőcögött fel a terhétől megszabadított gép. Innen aztán az egyenes út vaskos köveinek vállába kapaszkodva, már könnyebben maga után húzhatta nehézkes útítárát...

Persze ez a felvonszolás is igen sok gonddal járt. Höl rövid volt a lánc, s a traktor nem tudott kellőképpen az egyenes útszakaszra kerülni, hol pedig rossz irányba indítottak, s a cséplőgép vagy a kocsi kereke hirtelen csapott oldalra. Ettől aztán vagy meg sem mozdult a rakomány, vagy úgy megbillent, mint egyszer a Kántor Pista cséplője, amelyet aztán az árok fenekéről vontattak ki két napon át tartó erőlködés eredményeképp...

Nem egyszerű munka volt hát ez a felvonszolás, hanem valamiféle művészet; a vontatógépek minden apró kis mozdulását, a nehézkes terhek tehetetlen bukását, a láncok, drótkötelek rántását, feszülését, egyaránt jól ismerők különös művészte.

Hát ennek a művészetnek volt nemcsak szenvedélyes nézője, de igen tapasztalt szakértője is Gulyás Ábel.

Ahogy ott állt az utcai szoba ablakában, s a jó fogást érző halász izgalmával az eljövendő ügyeskedésekre várt, már a hídon átdöcögő traktor hangjából, pöfögésének erejéből tudta, hogy milyen megoldás volna a legcélszerűbb. A traktoros mozdulatai, a kormányvaló való bibelődése pedig még inkább nyilvánvalóvá tették előtte, hogy az elkövetkező feljövétel egy ötletlen szokványelődés lesz-e, vagy egy iz-

galmas, csupa meglepetéssel teli dráma.

Ha a jelek valami érdekesebb látványt ígértek, kinyitotta az ablakot, s mintha tényleg egy színházi páholyból figyelne, állát a két ökle közé szorítva kikönyökölt, s úgy nézte a lent történeteket.

Szemlélődésének tulajdonképpen egy titkos várakozás adta meg az igazi, a részegítő izgalmat. Gulyás Ábel ugyanis nemcsak remélte, de minden porcikájával kívánta is, hogy azok ott lent valami okból ne boldoguljanak. Mert ha a gépészek káromkodva, szíjfűzős bakancsukkal a kerekeket rugdosva már tehetetlenül álldogáltak, akkor ő, mint az egyetlen, a végső megoldás két lábon járó hordozója, kísétálhatott a vasveretű léckapun, s miután nyugalmasra igazított lépteivel odament a bajbajutottakhoz, néhány csendesen odavetett szóval, apró, de mutatós mozdulattal elmagyarázhatta, milyen fogások lennének a leghasznosabbak. Néha még le is térdelt, hogy a vontatás irányát a lehető legpontosabban meghatározza, s megmutassa azokat a köveket, amelyek a legjobb kapaszkodóul szolgálhatnak. Ezekben a remek percekben élt igazán Gulyás Ábel. Ilyenkor érezte, hogy különb másoknál, hogy a hosszú idő alatt megszerzett tudománya a többiek fölé emeli. Ilyenkor elfeledkezett gyarló és kényszeredetten végzett munkájáról, ilyenkor a legszebb tájakon járt, ilyenkor zengett, lobogott. Igen: ilyenkor élt, ilyenkor játszott. A kapaszkodó legjobb szakértője volt Gulyás Ábel, s a gépészek, akiknek már segített, úgy beszéltek róla, mint a veszélyes útszakasz egyetlen igaz ismerőjéről. Az egyik traktoros — aki a folyamórségnél szolgált katonakorában — azt mondta rá, hogy nem egyéb ő, mint egy révkalauz, mint ennek a szárazföldi útnak bukátóit, veszélyeit egyedül ismerő révkalauz...

Gulyás Ábel azonban csak ritkán kamatoztathatta nagy tudását, mert hogy megéljen, dolgoznia is kellett, s ha a megrendelői ott álltak cipőjük sarkalására, csizmájuk foltozására várva a műhelyajtóban, mégsem futkoshatott minden traktormorduláskor a hídfeljáróra. Ilyenkor, mintha csak ki tudja, milyen nagy kincset rabolnának el tőle, kegyetlenül szenvedett, s jobb híján azzal vigasztalta magát, hogyha eltelik fölötte az idő, s mint kiérdemült mester felhagy a varrással, kalapálással, akkor, majd akkor kedvére nézelődhet, s kalauzolhatja felé a megrekedt gépeket. Képeskönyvként rajzolgatta, színezgette ezeket a szép napokat, s mindig megvizsgálgatódt, új erőre kapott tőlük...

Míndez azonban a régebbi években történt; akkor, amikor Kántor Pista meg a többi vállalkozó még a magáénak mondhatta cséplőgépét, traktorát, s amikor még házról házra, tanyáról tanyára haladtak az asztagokat elpusztítani az egy-egy szektorra felfogadott bandák...

Később aztán nemcsak a Kántor Pista-félék, de Gulyás Ábel sorsa is megváltozott: amire még álmában sem gondolt, valami kis adószabálytalanság miatt elvették tőle az ipar engedélyt, s erősen megfenyegették, nehogy titokban továbbra is dolgozni merjen. Még azt is mondták neki, hogy a legjobban ténne, ha szép csendesen elköltöznék a faluból; nincs szükség itt — így mondták — egy ilyen kapitális csökevényre...

Gulyás Ábel soha nem volt bátor ember. A fenyegetéstől megrettent, s ez a rettegés úgy kiforgatta magából, hogy tettének igazi súlyán nem is gondolkozva, elköltözött a fiához, aki akkor már művezető volt a városi cipőgyárban. Ott kapott aztán munkát az öreg is.

Tizenkét évet töltött el itt Gulyás Ábel, egy hatalmas gép fogantyúját húzogatva kora reggeltől késő dél-

utánig. Ezt a kegyetlenül hosszú időt csak úgy tudta átvészelni, hogy a gép mellett gép módjára dolgozva állandóan a rá váró szép napokat idézgette, amikor már a hivatalos papírok szerint is nyugdíjasként visszatérhet elhagyott házába, s végre csillapíthatatlan szenvedélyének élhet. Ahogy telt az idő, úgy lettek egyre díszesebbek, egyre tarkábbak ezek a régi emlékekből kinövő álmai...

Egy augusztusi napon teltek le a megszabott évek, s amint a szükséges intéznievalókon túljutott, egyszerre szorongva és reménykedve hazaindult.

Otthon az ajtókról leszedte a rozsdás lakatokat — a fia csak évente egyszer ugrott haza, hogy szétnézzen, kiszellőztessen —, s a nehezen lélegző szobában egyre nehezebben várta, hogy végre másnap legyen, és ismerős durúszolásukkal az ablakhoz hívják a traktorok.

Az első mordulás már kora reggel rákőszönt. Igaz, a hang mélyebbnek s erősebbnek tűnt, mint a régi időkben, de ezt, míg egy gyerekes iramodással az ablakhoz sietett, azzal magyarázta, hogy biztosan súlyos terhet húz a gép, s ezért vaskosabb az erőlködése...

Az öblös hangú traktor, ahogy gondolta, valóban egy hatalmas cséplőgépet vonszolva tért rá a hídra. Lassan ment, szinte öregember módjára ballagott, s ahogy közelebb ért, még a töfögésében is volt valami megfáradt, emberi...

— Na, most mindjárt megáll — gondolta Gulyás Ábel —, lecsatolják róla a cséplőgépet, aztán felbaktat ide, s a vontatókötelet húr módjára kifeszítve nekiállnak, hogy a nehézkes masinát valahogy felerőltessék. Mintha valami régen látott és nagyon megkedvelt film első kockáit nézné, úgy kezdett el Gulyás Ábel figyelni. Most, na most... — mondogatta magában.

A felfelé cihelődő motoros fogat azonban nem állt meg. Igaz, kicsit még hangosabban köhécselve, de a traktor megállás nélkül vágott neki a lejtőnek, s kapaszkodott fel rá súlyos terhét maga után vonszolva. Mikor felért, egy diadalmas füstfelhőt lobogtatva indult tovább...

Gulyás Ábel nehezen hitte el, amit lát. Pedig ez a legnagyobb fajta cséplő — gondolta. — A legnagyobb fajta, és mégis...

Hümmögött, csodálkozott, aztán várt tovább.

Dél felé tűnt fel a következő gép. Ez egy hatalmas lakókocsit meg két, egymás után kötött ekét vonszolt. Annak idején külön-külön rángatták fel az efféle terheket, most azonban ez a traktor is — alig erősebbeket krákogva — megállás nélkül baktatott fel a házig...

Késő estig állt egyre értetlenebb csodálkozással az ablaknál Gulyás Ábel, késő estig figyelte, hogyan bírja le a régen oly keserves útszakaszt rendre valamennyi traktor. Semmi erőlködés, semmi próbálkozás, semmi kerékrugdosó káromkodás. Semmi! Mintha az eltelt évek alatt felgyorsították, kiszínezték, s durvább részeitől megfosztották volna a régi, kedves filmet...

Éjszaka nemigen aludt, csak feködött, s csalódásába merülve nehezen fegyelmezhető gondolatokkal a magyarázatot kereste. Hajnalig pergett, kavargott benne a sok miért, hajnalig kapkodta fel, majd dobta tovább a különféle megfejtéseket. Hajnalban aztán — akárcsak kint a világ — Gulyás Ábel előtt is minden megvilágosodott. Akkor aztán a rászakadó igazságtól szinte meggöngyölyvedve fölkelt, összecsomagolt, és a legközelebbi vonattal visszautazott a fiához. Az úton, mintha csak valami gép igazgatta volna, folyton bólogtatott.

Az egyik gépmester kollégája — akinek ebédidőben, munka után so-

kat mesélt a ráváró remek szórakozásról — kérdezte meg először, miért jött ilyen sebesen vissza, így neki mondta el, amire azon az álmatlan hajnalon rájött:

— Az a helyzet, kérem — magyarázta —, hogy míg nem az otthonomban laktam, megnőttek a gépek. Azelőtt, ugye, kisebb meg gyengébb traktorok húzkodták az utánuk kötött masinákat, s ezek, ugye, csak nehezen boldogultak a lejtővel. Ügyeskedni kellett a gépészeknek, amint meséltem, ezzel is, azzal is próbálkozni... De hát amíg én itt a fogantyút rángattam, megnőttek a gépek. Nagyobbak lettek, erősebbek, s ezeknek már mi egy ilyen kapaszkodó? Semmi! Ugye semmi! Megállás nélkül felfutnak rá, akármilyen van utánuk kötve. Épp hogy csak erősebb lesz a szavuk meg vastagabban szalad ki a füst belőlük...

Aztán még egyszer széttárta a karját:

— Megnőttek a traktorok, és én ezt csak most vettem észre. Most, hogy megint oda akartam állni a hídra, hogy megmutassam a gépészeknek, mit csináljanak. De hát most már nem kell a hídra állni, nem kell a láncot meg a drótkötelet kötözgetni. Most már semmi ilyesmi nem kell! Most már úgy szaladnak felfelé is a gépek, mintha a sima földön járnának. Megnőttek, megerősödtek, hát szaladnak. Istenem, hogy szaladnak...

És bólogtatott megint néhányat, minden szavánál szomorúbban.

Gulyás Ábel céltalan öregember lett. Mint akik nagy gyászuktól nem tudnak szabadulni, magányosan járt-kelt, le is fogyott, és sem a fia, sem az unokái nemigen hallották ezután beszélni. Csak a dűnnyögésére figyeltek fel néha, ahogy, ki tudja hanyadszorra ismételtette magában:

— Megnőttek, megnőttek a traktorok...